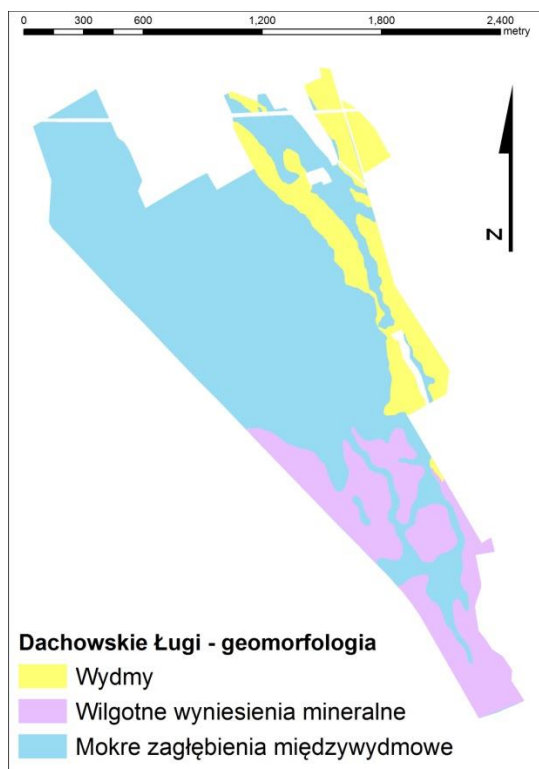

CHARAKTERYSTYKA OBSZARU DACHOWSKICH ŁUGÓW

GEOMORFOLOGIA

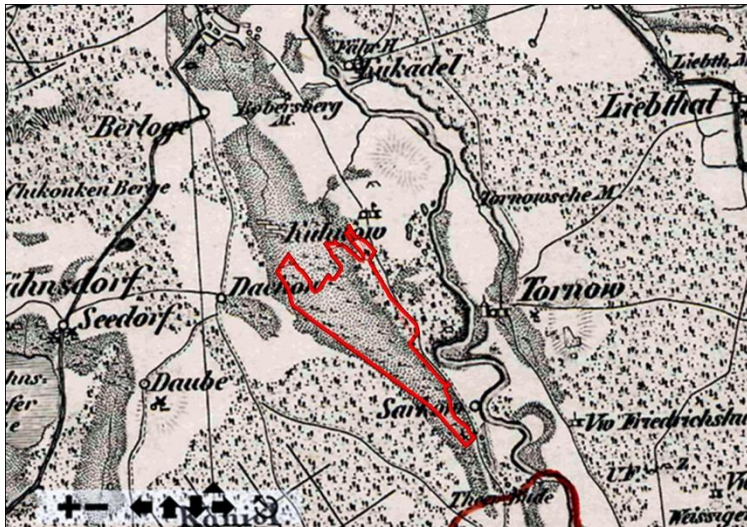
Obszar Dachowskich Ługów stanowi wilgotne zagłębienie otoczone wydmami śródlądowymi. W granicach użytku ekologicznego, zagłębienie jest od wschodu otoczone pasem wydm, od zachodu sztucznie usypanym korytem Kanału Dychowskiego. Pomędzy tymi dwoma formami znajdują się zatorfione gleby złożone z piasków eolicznych. Torfowiskowe siedlisko ma tutaj charakter przejściowy, zasilane jest zarówno wodami topogenicznymi jak i ombrogenicznymi. Zagłębienie międzywydmowe, wskutek urozmaiconej rzeźby, uległo zatorfieniu w sposób niejednolity – niżej położone powierzchnie wypełniły się na przestrzeni lat głębszym pokładem torfu, natomiast wyniesione nanosy piasków eolicznych obszaru wydmowego utworzyły mineralne wyspy, wynoszące się nieznacznie ponad bagienną powierzchnię torfowiska, przez co gleba ma tu charakter mineralno-torfowy z większym udziałem piasku.

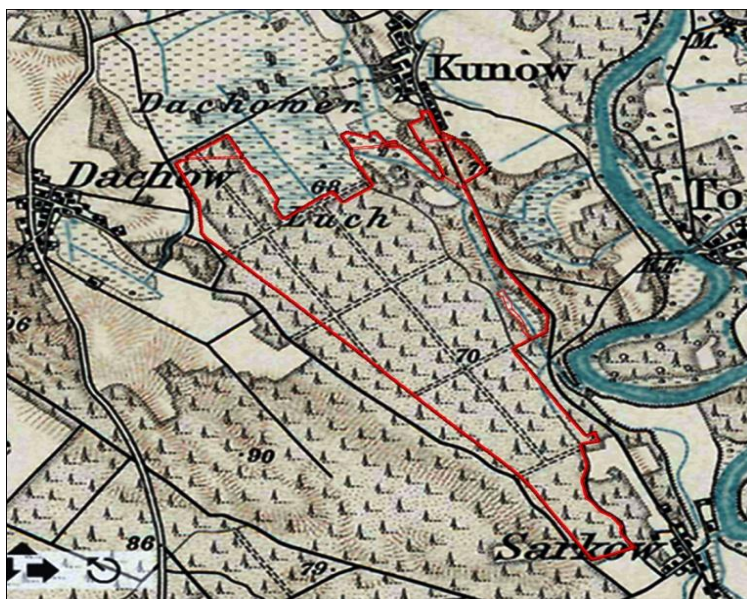
Ryc. 1. Geomorfologia omawianego terenu.

HISTORIA

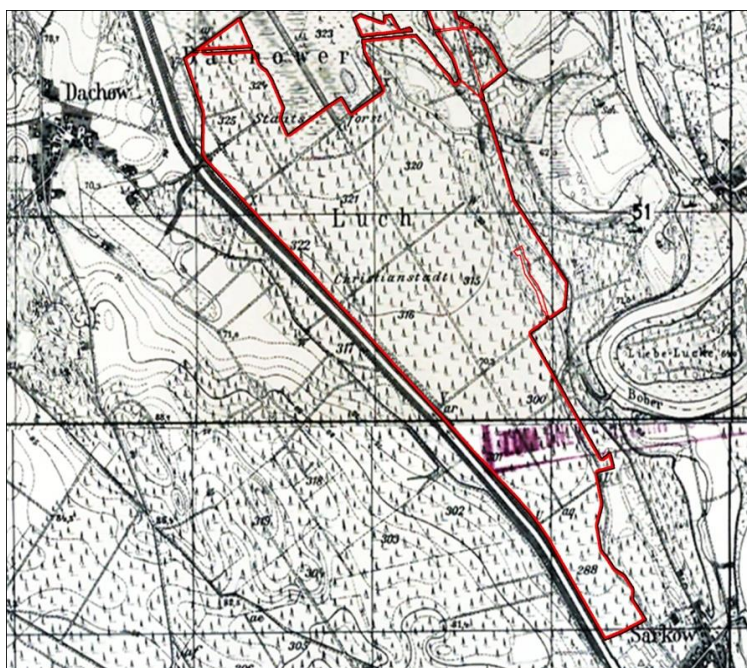
Dachowskie Ługi na mapach pochodzących z połowy XIX w. przedstawione są jako nieużytek porośnięty luźnym drzewostanem (Ryc. 2a), wykorzystywany jedynie do pozyskania torfu. Torfianki zlokalizowane były w rejonie Chojnowa, w większości poza granicami użytku ekologicznego. Obszar wydmy już wówczas był ustabilizowany przez człowieka i porośnięty lasem sosnowym. Zagospodarowanie obszaru leśnego w zagłębieniu międzywydmowym miało miejsce w drugiej połowie XIX w. (Ryc. 2b), kiedy na obszarze użytku założono oddziały leśne, których układ utrzymał się w zasadzie w niezmienionej postaci do dnia dzisiejszego. Panującym gatunkiem w drzewostanie była wówczas sosna zwyczajna, z domieszką brzozy, o czym świadczą powojenne mapy polskie. Porównując mapy z połowy XIX i z początku XX w. można dojść do wniosku, że zagospodarowanie obszaru leśnego wiązało się z odwodnieniem terenu. Ślady starych rowów widoczne są w rozproszeniu w chwili obecnej na całym obszarze użytku. Skutkowało to mineralizacją i eutrofizacją pierwotnie oligotroficznego, piaszczysto-torfowego podłoża i wkraczaniem eutroficznych gatunków bagiennych (trzcina pospolita *Phragmites australis*, tojeść pospolita *Lysimachia vulgaris*, wierzba szara *Salix caprea*). Dalsza mineralizacja torfu w latach powojennych powodowała degradację lasów bagiennych wypełniających zagłębienie międzywydmowe, przekształcanie się boru bagiennego w brzezinę bagienną, wykształcającą się w postaci zdegradowanej – z panującą brzozą brodawkowatą *Betula pendula*, zamiast brzozy omszonej *Betula pubescens* oraz zwiększaniem się udziału trzęślicy modrej *Molinia caerulea* i płonnika pospolitego *Politrychum commune*, zwłaszcza na mineralno-torfowych wyniesieniach zagłębienia. Wilgotniejsze partie uległy natomiast olsowieniu przejawiającemu się wnikaniem gatunków szuwarowych i olsowych. W miarę rozwoju drzewostanów na przesuszonym i zmineralizowanym torfowisku, poziom wód gruntowych spadał, co skutkowało ustępowaniem gatunków higrofilnych i stopniową utratą bagiennego charakteru siedliska. W luki powstałe w drzewostanie (bądź w skutek obumierania jako następstwa przesuszenia, bądź w skutek pożarów lub wiatrowałów) wkraczała osika *Populus nigra* i brzoza brodawkowata. Ostatnim wydarzeniem, które w znaczny sposób wpłynęło na siedlisko, była wichura w roku 2012, w wyniku której znaczna część drzew została powalona lub złamana. Wyraźny ubytek drzew w drzewostanie skutkowało podwyższeniem się poziomu wód gruntowych, co z kolei spowodowało zabagnienie niżej położonych partii obszaru i punktową regenerację roślinności torfowiskowej.

Ryc. 2a. Dachowskie Ługi na mapie z 1846 r (Reymann's Special Karte)

Ryc. 2b. Dachowskie Ługi na mapie z 1906 r (Karte des Deutschen Reiches)

Ryc.2c. Dachowskie Ługi na mapie z 1937 r (Messtischblatt)

SZATA ROŚLINNA I SIEDLISKA PRZYRODNICZE

Obszar użytku ekologicznego „Dachowskie Ługi” składa się zasadniczo z dwóch form geomorfologicznych – wydm śródlądowych oraz wilgotnego zagłębienia międzywydmowego. Formy te, są ze swojej natury biotopem kilku siedlisk przyrodniczych, chronionych programem Natura 2000. Wydmy śródlądowe porośnięte są zwykle borem sosnowym, który często przybiera postać siedliska boru chrobotkowego *Cladonio-Pinetum* 91T0. W wilgotnych zagłębieniach może wykształcać się cała gama najróżniejszych siedlisk mokradłowych, zależnie od trofii siedliska, sposobu użytkowania, stadium sukcesyjnego itd.

Wydmy Dachowskich Ługów porastają leśne zbiorowiska zastępcze, wprowadzone tu sztucznie ponad 200 lat temu w celu ustabilizowania ruchomych piasków wydmowych. Ich najwyższe partie są siedliskami najsuchszymi, dlatego rozwijają się tu dwa chronione siedliska przyrodnicze: **wydmy śródlądowe z murawami szczotlichowymi (2330)** oraz **śródlądowy bór chrobotkowy 91T0**. Są to dwa siedliska bardzo ściśle związane ze sobą i należące do tego samego dynamicznego kręgu sukcesji roślinnej. Odsłonięte fragmenty piaszczystych wydm, bardzo luźno pokryte murawami ze szczotlichą siwą *Corynephorus canescens*, spokiem wiosennym *Spergula morisonii*, chroszczem nagołodygowym *Teesdalea nudicaulis*, płonnikiem włosistym *Politrichum piliferum* oraz różnymi gatunkami chrobotków (*Cladina mitis*, *Cladina rangiferina*, *Cladonia furcata* i inne) oraz płucnicą islandzką *Cetratia islandica*, są pionierskim stadium roślinności na wydmach śródlądowych. Na omawianym obszarze stanowią one bardzo niewielkie fragmenty na skrajach drzewostanów sosnowych lub na wierzchovej partii wydm. W toku sukcesji zwarcie warstwy porostowo-mszystej się zwiększa, pojawiają się naloty sosny zwyczajnej, która w dojrzałej postaci przybiera tu rachityczną formę i w ten sposób wykształcają się bory chrobotkowe, których runo jest zasadniczo złożone z tych samych gatunków, co w przypadku muraw, jednak występujących w innych proporcjach (dominują chrobotki, pozostałe gatunki występują pojedynczo lub sporadycznie).

Łagodne stoki wydm Dachowskich Ługów są miejscem spływania wód opadowych z wierzchowiny wydmy i jej absorpcji wskutek mniejszego spadku terenu. Są więc siedliskami wilgotniejszymi i porasta je bór sosnowy w postaci świeżej, fitosocjologicznie nawiązujący do suboceanicznego boru sosnowego świeżego *Leucobryo-Pinetum*. Warstwa porostowa-mszysta jest silniej rozwinięta, przy czym udział porostów jest nieznacznym, a dominują mezotroficzne mchy: *Pleurozium schreberi*, *Hypnum cupressiforme*, *Dicranum polysetum*, miejscami z udziałem wątrobowca *Ptilidium ciliare*. Runo w płatach stosunkowo suchych, położonych w wyższych partiach stoków wydm warstwa runa rozwinięta jest na

ogół słabo i budowana głównie przez śmiałek pogięty *Deschampsia flexuosa* i wrzos pospolity *Calluna vulgaris*. W niżej położonych, wilgotniejszych miejscach runo budują głównie krzewinki – dominuje borówka czernica *Vaccinium myrtillus*, miejscami obecna jest borówka brusznica *Vaccinium vitis-idaea*. Taka postać borów sosnowych nie stanowi siedliska Natura 2000.

Powierzchnia zagłębienia międzywydmowego jest porośnięta lasami bagiennymi różnego rodzaju. Przeważają zdegradowane postacie **brzeziny bagiennej 91D0-1** z panującą brzozą brodawkowatą *Betula pendula*. Wskutek długotrwałego przesuszenia bagienny charakter tych lasów ulegał w ostatnich dekadach zanikowi, co przejawia się głównie kodominacją osiki w drzewostanie. Partie bardziej oligotroficzne, porastające wyniesienia mineralne, nawiązują do siedliska sosnowego boru 91D0-2. Drzewostan budowany jest tu przez sosnę zwyczajną z domieszką brzozy, natomiast w runie panuje trzęślica modra, w zależności od płatu – albo wskutek mineralizacji torfu (w takich fragmentach częsty jest płonnik pospolity *Politrichum commune*, albo dużego udziału piasku). Wydzielanie tych fragmentów zespołu boru trzęślicowego *Molinio-Pinetum* jako osobny podtyp siedliska przyrodniczego, wydaje się w przypadku Dachowskich Ługów bezzasadne, gdyż cały obszar zagłębienia międzywydmowego jest tutaj zdegradowanym lasem bagiennym, trudnym do ujęcia fitosocjologicznie, natomiast siedliskowo z pewnością najbardziej zbliżonym do podtypu 91D0-1, który grupuje brzeziny bagienne jako degeneracyjne formy lasów bagiennych. Ujęto więc kompleksowo cały ekosystem jako ten jeden typ siedliska, uwzględniający mozaikowość i postacie w różnym stadium sukcesyjnym i o różnej trofii. Jest to podejście racjonalne, uwzględniające znaczące zmiany w siedlisku jakie nastąpiły po wicherze w 2012 roku oraz, będącą jej następstwem, silną niestabilność dynamiczną fitocenozy leśnych. W skład siedliska 91D0-1 na obszarze Dachowskich Ługów wchodzi następujące postacie lasów bagiennych:

- **brzezina bagienna z brzozą brodawkowatą** – niehierarchiczne zbiorowiska z dominującą brzozą i osiką, z domieszką sosny zwyczajnej, bardzo bujnym podszytem budowanym głównie przez kruszynę pospolitą *Frangula alnus*, jarzab zwyczajny *Sorbus aucuparia*, wierzbę szarą *Salix cinerea* i różne gatunki jeżyn *Rubus sp.*, oraz bogatym runem budowanym przez trzęślicę modrą, sit rozpierzchły *Juncus effusus*, orlicę pospolitą *Pteridium aquilinum*, nerecznicę krótkoostną *Dryopteris carthusiana*. Udział gatunków torfowiskowych jest miejscami znaczący, zwłaszcza we fragmentach położonych najniżej, a w ich obrębie w rozmaitych zagłębieniach ze stagnującą wodą lub mokrym podłożem (dziury po wykrotach, dawne rowy melioracyjne) – wartość diagnostyczną, jednocześnie determinującą przynależność siedliska do typu 91D0 mają szczególnie torfowce – *Sphagnum fallax*, *Sph.*

palustre i *Sph. squarrosum*, jak również *Calliergonella cuspidata*, *Climacium dendroides*. Spośród roślin naczyniowych brak jest typowych gatunków charakterystycznych dla grupy borów bagiennych, na uwagę zasługują jednak gatunki torfowisk przejściowych z rzędu *Caricetea nigrae* – wąkrota zwyczajna, *Hydrocotyle vulgaris*, trzcinnik lancetowaty *Calamagrostis canescens*, turzyca pospolita *Carex nigra*, jaskier płomiennik *Ranunculus flammula*, turzyca prosowa *Carex paniculata*.

- **zarośla wierzbowe *Salicetum cinereae*** – Zarośla wierzyby szarej *Salix cinerea* wykształcają się w miejscach z okresowo stagnującą wodą. Udział w nich gatunków torfowiskowych z rzędu *Caricetalia fuscae* (podobny jak podany powyżej dla brzezin), zwłaszcza punktowe występowanie torfowców, pozwala na zaliczenie tych zbiorowisk do dynamicznego kręgu olsów torfowcowych *Sphagno squarrosi-Alnetum*, będących odmianą siedliska 91D0.

- **wilgotne bory sosnowe *Molinio-Pinetum*** – bory sosnowe na podłożu piaszczysto-torfowym wykształcają się na wyniesieniach mineralnych i na dolnych partiach wydym. W obecnej chwili trudno ocenić które z nich występują tu jako właściwy zespół dla danej toposekwencji w kompleksie siedlisk wydmych, a które są zdegradowanymi postaciami borów bagiennych. Ze względu na warunki geomorfologiczne, charakterystyczną roślinność (udział torfowców w wilgotniejszych partiach, udział gatunków typowych dla gleb mineralno-torfowych jak płonnik pospolity i trzęślica modra) można zaliczyć te bory do typu 91D0.

- **pozostałe siedliska wilgotne powstałe wskutek wichury** – w luki w drzewostanie lasów bagiennych w zagłębieniu międzywydmowym wkraczają różne zbiorowiska higrofilne, zależnie od warunków wilgotnościowych w danym fragmencie. W części zachodniej obszaru, gdzie dominują siedliska borów trzęślicowych, są to oligotroficzne zbiorowiska łąkowe, dające się zaliczyć do związku *Calthion*, zarastające intensywnie wysokimi bylinami (zwłaszcza orlicą pospolitą), jeżynami i jarzębiną. W obecnej sytuacji można włączyć je jako część mozaiki w kompleksie lasów bagiennych i uznać je za regeneracyjne stadia siedliska 91D0.

Stan siedlisk przyrodniczych i perspektywy ochrony

Siedliska wydmowe – bory chrobotkowe 91T0 i wydmy śródlądowe 2330 znajdują się w stanie niezadowalającym (U1). Zagrożeniem dla siedliska 2330 może być sukcesja, zwłaszcza w płatach śródleśnych.

Lasy bagienne – 91D0, znajdują się w stanie złym U2. Drzewostan wykazuje oznaki degradacji – udział neofitów (świerk pospolity *Picea excelsa*), gatunków obcych ekologicznie (osika) i świadczących o złym stanie siedliska (brzoza brodawkowata). W warstwie podszytu występują punktowo neofity (tawuła kutnerowata *Spirea tomentosa*). Warstwa runa cechuje się dynamiczną niestabinością, nie pozwala na fitosocjologiczne sklasyfikowanie płatów, przez co siedlisko znacznie odbiega od wzorca typu. Mały udział gatunków torfowiskowych, pokrycie torfowców w najbardziej wilgotnych miejscach nie przekracza 30%. Duży udział gatunków świadczących o eutrofizacji i mineralizacji siedliska. Przerzedzenie drzewostanu wskutek wiatrowałów miało pozytywny wpływ na warunki wilgotnościowe w lasach bagiennych, gdyż ubytek drzew przyczynił się do podwyższenia wód gruntowych. Dziury powstałe po wiatrowałach, zwłaszcza w przypadku płaskich systemów korzeniowych brzozy, utworzyły mikrosiedliska wodne, pozytywnie wpływające na rozwój najbardziej higrofilnych elementów runa. Polepszenie warunków wodnych należy uznać za proces krótkotrwały, gdyż w powstałych lukach intensywnie rozwija się warstwa podszytu, złożona z gatunków mało typowych dla siedliska – jeżyn, jarzębiny, kruszyny. Również gęsta warstwa wysokich bylin, wśród których dominują ok. dwumetrowe osobniki orlicy pospolitej, uniemożliwia rozwój roślinności torfowiskowej. W miarę rozwoju drzewostanu, warunki wilgotnościowe będą się pogarszać, co skutkować będzie postępującą degradacją siedlisk bagiennych. Nieczynne rowy melioracyjne mogą wciąż skutecznie drenować siedlisko, na złe warunki wodne ma też wpływ odwadnianie terenów mokradłowych przyległych do obszaru projektowanego użytku ekologicznego. Obszar w obecnej chwili stanowi cenne skupienie martwego drewna, już w tej chwili obficie zasiedlonego przez florę epifityczną, w tym saproksyliczne mchy i wątrobowce, wśród których nie udało się jednak odszukać cennych gatunków.

Cenne elementy flory

W granicach użytku ekologicznego nie znaleziono stanowisk roślin naczyniowych ściśle chronionych. Z gatunków cennych warto wymienić rzeżuchę niecierpkową, stwierdzoną przy drodze leśnej między oddziałami 11 a 23.

Stwierdzono następujące gatunki chronionych mszaków:

Ochrona ścisła:

Sphagnum palustre torfowiec błotny – rzadko w brzezinach bagiennych (oddz. 10c)

Ochrona częściowa:

Sphagnum fallx torfowiec odgięty – dość często w lasach bagiennych

Sphagnum squarrosum torfowiec nastroszony – rzadko w lasach bagiennych (oddz. 10c)

Climacium dendroides drabik drzewkowaty – rzadko w lasach bagiennych (oddz. 3m)

Calliergonella cuspidata mokradłoszka kończysta – dość rzadko w lasach bagiennych (oddz. 10c, 10d, 23a)

Leucobryum glaucum bielistka sina – rzadko w borach świeżych (oddz. 9Ah)

Pleurozium schreberi rokitnik pospolity – częsty w borach świeżych

Ponadto stwierdzono kilka gatunków porostów z rodzaju chrobotek *Cladonia* oraz chroniony częściowo porost – płucnicę islandzką *Cetraria islandica*.

FAUNA

BEZKRĘGOWCE

Wstępne rozpoznanie skierowane na stwierdzenie występowania rzadkich i chronionych gatunków bezkręgowców wskazuje na dość wysoki stopień bioróżnorodności omawianego terenu.

Wykaz wybranych taksonów bezkręgowców (Invertebrata)

Mięczaki Mollusca

Ślimak winniczek *Helix pomatia*.

Poczwarówki rodz. Vertiginidae, rodzaj *Vertigo* spp. Okazy wymagają oznaczenia do gatunku. Niemniej, przedstawiciele tego rodzaju – *V. moulinsiana* (**poczwarówka jajowata**) i *V. angustior* (**poczwarówka zwięzona**) są gatunkami z załącznika II dyrektywy siedliskowej. Obecność osobników z rodzaju *Vertigo* spp. wskazuje na dogodne warunki siedliskowe dla tych ślimaków.

Szklarkowate – Zonitidae – liczne w próbkach glebowych.

Skorupiaki Crustacea

W próbkach glebowych liczni przedstawiciele równonogów **Isopoda**:

Stonoga murowa *Oniscus asellus*.

Prosionek szorstki *Porcellio scaber*.

Pajęczaki Arachnida

W próbkach glebowych spotykane licznie **pająki** (Aranei) z rodzin Linyphidae (**osnuwikowate**) i Erigonidae (**plądrakowate**). Ponadto przedstawiciele Lycosidae (**pogońcowate**), Salticidae (**skakunowate**), Thomisidae (**ukośnikowate**), Clubionidae (**aksamitnikowate**) i Araneidae (**krzyżakowate**).

W próbkach glebowych liczni przedstawiciele **zaleszczotków** (Pseudoscorpiones), przede wszystkim z rodziny Chthoniidae i rodzaju *Chthonius* spp.

Faunę pajęczaków reprezentują również **kosarze** (Opiliones) z dominującymi przedstawicielami rodziny Phalangidae w tym najczęściej spotykanym kosarzem pospolitym *Phalangium opilio*.

Roztocze (Acari) reprezentowane przez wszystkie ważniejsze taksony krajowe, w niektórych próbkach glebowych występują w dużej liczebności i różnorodności gatunkowej:

Parasitiformes

Kleszcze Ixodida – dominujący kleszcz pospolity *Ixodes ricinus*

W próbkach glebowych liczni przedstawiciele rzędu **Mesostigmata** (= **Gamasida**) – m. in. należący do rodzin Uropodidae i Zerconidae.

Acariformes

W próbkach glebowych bardzo liczne i taksonomicznie zróżnicowane roztocze z rzędu Trombidiformes i podrzędu Prostigmata należące m. in. do rodzin Bdellidae, Eupodidae, Stigmaeidae, Calyptostomatidae, Erythraeidae, Trombidiidae, Microtrombidiidae, Johnstonianidae. Z rzędu Sarcoptiformes bardzo duże zróżnicowanie fauny **mechowców** (Oribatida), m. in. przedstawiciele rodzaju *Phthiracarus* spp, *Nothrus* spp., *Belba* spp., czy rodziny Galumnidae.

Wije Myriapoda

Krocionogi (Diplopoda) m. in. z rodziny skulicowatych (Glomeridae) – **skulica pospolita** *Glomeris hexasticha*, z rodziny Polyzoniidae – *Polyzonium germanicum*, przedstawiciele rodzaju *Julus* spp. z rodziny Julidae.

Parczyniki (Chilopoda) z rodziny wijowatych Lithobiidae oraz zieminkowatych Geophilidae.

Pierwowije (Symphyla) z rodziny Scutigereidae – będące wskaźnikami środowisk żyznych i higrofilnych.

Owady Insecta

W próbkach glebowych licznie reprezentowani są przedstawiciele **skoczogonków** Collembola, m. in. z rodziny **przyślepkowatych** – **przyślepek warzywny** *Onychiurus armatus*, pospolita *Tetrodontophora bielanensis* czy przedstawiciele rodziny **podskoczkwatych** *Sminthuridae*.

Rząd: Motyle Lepidoptera

Paź królowej *Papilio machaon* – W Czerwonej Liście Zwierząt Ginących i Zagrożonych kategoria LC

Zorzynek rzeżuchowiec *Anthocharis cardamines*

Bielinek rzepnik *Pieris rapae*

Latolistek cytrynek *Gonepteryx rhamni*

Czerwończyk żarek *Lycaena phlaeas*

Czerwończyk nieparek *Lycaena dispar* g. chroniony, w Czerwonej Księdze, w Czerwonej Liście Zwierząt Ginących i Zagrożonych kategoria LC, Natura 2000, Zał. II

Rusalka pawik *Inachis io*

Rusalka żalobnik *Nymphalis Antiopa*

przedstawiciele **Lycaenidae**

Rząd: Chrząszcze Coleoptera

Biegacz fioletowy *Carabus violaceus* – g. chroniony

Kruszczyca złotawka *Cetonia aurata*

Rynnica topolowa *Melasoma populi*

Rząd: Błonkówki Hymenoptera

liczni przedstawiciele rodzaju **Bombus** – g. chronione

Rząd: Pluskwiaki różnoskrzydłe Hemiptera

Wtyk straszyk *Coreus marginatus*

Tingidae – **prześwielikowate** – w nielicznych próbkach glebowych, poza tym liczni przedstawiciele innych rodzin pluskwiaków różnoskrzydłych: **tasznicowatych** Miridae, **tarczówkowatych** Pentatomidae, **zwińcowatych** Lygaeidae i in.

Poza tym w próbkach glebowych oraz w darni i na roślinności zielnej obecni są przedstawiciele innych taksonów bezkręgowców: m. in. **nicieni glebowych** (Nematoda), **piersienic** (Annelida), **skorupiaków członowców** (Crustacea: Entomostraca), **chruścików** (Trichoptera), **chrząszczy** (Coleoptera), **muchówek** (Diptera), **błonkówek** (Hymenoptera),

przedstawiciele tzw. „pluskwiaków równoskrzydłych”, m. in. **mszyc** (Aphidoidea), **czerwców** (Coccoidea) i **piewików** (Auchenorrhyncha).

Podsumowanie

Fauna bezkręgowców użytku ekologicznego „Dachowskie Ługi”, pomimo braku systematycznych badań, wskazuje na dużą różnorodność biotyczną. Przede wszystkim potwierdza to obecność gatunków chronionych oraz ujętych w Europejskim Programie „Natura 2000”. W trakcie wstępnych obserwacji stwierdzono obecność przedstawicieli mięczaków z rodziny **poczwarówek** Vertiginidae, rodzaj *Vertigo* spp., do których należą m. in. dwa gatunki wymienione w załączniku II Dyrektywy Siedliskowej: *Vertigo moulinsiana* (**poczwarówka jajowata**) i *Vertigo angustior* (**poczwarówka zwężona**). Obecność osobników z rodzaju *Vertigo* spp. na badanym obszarze wskazuje na dogodne warunki siedliskowe dla tych ślimaków. Okazy wymagają oznaczenia do gatunku. Stwierdzono m. in. występowanie dwóch gatunków motyli z rodziny Lycaenidae: **czerwończyka żarka** *Lycaena phlaeas* i **czerwończyka nieparka** *Lycaena dispar* – gatunku w Polsce prawnie chronionego, ujętego w Polskiej Czerwonej Księdze i w Polskiej Czerwonej Liście Zwierząt Ginących i Zagrożonych z kategorią LC, oraz ujętego w II Załączniku Programu „Natura 2000”. Na obszarze użytku ekologicznego „Dachowskie Ługi” występuje ponadto, oprócz gatunków pospolitych, wiele gatunków rzadkich i chronionych m. in. biegacz fioletowy *Carabus violaceus*, przedstawiciele rodzaju *Bombus*, paż królowej *Papilio machaon* i inne. Na uwagę zasługuje niezwykła różnorodność fauny bezkręgowców glebowych. Zwykle podaje się ją, jako dobry wskaźnik bioróżnorodności ekosystemalnej. Wstępne obserwacje wskazują na obecność wszystkich ważniejszych taksonów bezkręgowców glebowych, w tym przedstawicieli rzadszych grup, m. in. związanych z siedliskami wilgotnymi jak np. **pierwowije** (Symphyla) z rodziny Scutigereidae – będące wskaźnikami środowisk żyznych i higrofilnych czy **roztocze** z rodzin Calyptostomatidae, Erythraeidae, Trombidiidae, Microtrombidiidae, Johnstonianidae (Acari: Actinotrichida: Parasitengona). Użytek ekologiczny „Dachowskie Ługi” chroni różnorodność krajobrazu i różnorodność biologiczną w krajobrazie – a to bezpośrednio przekłada się na postrzeganie atrakcyjności krajobrazu, m. in. dla turystyki. Tworzenie sieci użytków ekologicznych jest sposobem, by te elementy krajobrazu zachować i wzmocnić. O walorach tego obszaru świadczy dobitnie fakt występowania bardzo dużej różnorodności biotycznej fauny, w tym ssaków i bezkręgowców.

PTAKI

Łącznie stwierdzono 44 gatunki ptaków, z czego większość stanowiła awifaunę lęgową (34 gatunki). Stwierdzono 5 gatunków prawdopodobnie lęgowych oraz 5 zalatujących lub wykorzystujących obszar podczas przelotów.

Obszar użytku ekologicznego „Dachowskie Ługi” jest bogaty w miejsca schronień i żerowiska dla wielu gatunków ptaków związanych z dolinami rzecznyymi i bagniskami. Występują tutaj gatunki objęte ochroną ścisłą i częściową wg Rozporządzenia Ministra Środowiska z dnia 12 października 2011 r. w sprawie ochrony gatunkowej zwierząt, znajdujące się na liście Załącznika I Dyrektywy Ptasiej (2009/147/EC), posiadające różne statusy w Czerwonej Liście Zwierząt Ginących i Zagrożonych w Polsce oraz objęte Konwencjami Bońską i Berneńską. Tabela 1 prezentuje listę gatunkową ptaków wraz ze statusem ich występowania na obszarze oraz ich statusem ochronnym.

Największy wpływ na bogactwo gatunkowe badanego obszaru miała obecność trzech biotopów wykorzystywanych w różnych stopniach przez poszczególne grupy ekologiczne ptaków:

- brzeziny i olszyny w wieku ok. 60 lat, z bujnym podszytem,
- fragmenty borów świerkowych, sosnowych świeżych i mieszanych, w różnych klasach wieku z bogatym podszytem i runem leśnym,
- strefa ekotonowa, w której znajduje się granica lasu wraz z Kanałem Dychowskim, którego nasyp porośnięty jest roślinnością trawiastą, oraz od strony północnej, gdzie użytek graniczy z łąkami.

Dla ptaków, których siedliskiem są zazwyczaj otwarte tereny z zadrzewieniami szczególnie atrakcyjna była strefa ekotonowa (gąsiorek – 1 p., jarzębatka – 1 p., trznadel – 3 p., kukułka 1 os., wilga 1-2 p.). Bieliki obserwowane dwukrotnie (obserwacje dwóch osobników dorosłych w kwietniu i jednego na początku maja) w tym rejonie wykorzystywały część zachodnią obszaru podczas polowań (odpoczywające na drzewach, oddz. 12.). We fragmentach lasów iglastych na danym terenie wyróżniającym była obecność dzięciołów – czarnego (1 p.) i dużego (5-7 p.) oraz lerki (1-2 p.). W brzezinach i olsach na uwagę zasługuje obecność pary lęgowej żurawia (1 p.).

Sam Kanał Dychowski był w niewielkim stopniu wykorzystywany przez gatunki ptaków wodnych, zaobserwowano kaczki krzyżówki (*Anas platyrhynchos* 12 os.) oraz nurogęsi (*Mergus merganser* 4 os.).

Podsumowując, teren użytku ekologicznego „Dachowskie Ługi” stanowi lokalną ostoję wielu gatunków ptaków, w tym gatunków z załącznika I Dyrektywy Ptasiej. Dla zachowania i rozwoju spektrum gatunkowego ptaków konieczne jest równomierne występowanie wszelkich klas wiekowych drzewostanów omawianego terenu. Utrzymywanie drzewostanów w wieku przeszłorębnym wpływa pozytywnie na gatunki wykorzystujące starodrzewia jako siedliska lęgowe – należą do nich szponiaste, dzięcioły (np. średni i czarny), a także inne gatunki.

SSAKI

Wstępne rozpoznanie gatunków ssaków występujących na omawianym terenie wskazuje na dużą różnorodność gatunkową. Poniżej zamieszczono wykaz stwierdzonych gatunków.

Wykaz gatunków ssaków (Mammalia)

I. Rząd: Ryjówkokształtne Soricomorpha

- 1. Jeż zachodni** *Erinaceus europaeus* – g. chroniony w Polsce, Konw. Berneńska, Zał. III
- 2. Ryjówka aksamitna** *Sorex araneus* – g. chroniony w Polsce, Konw. Berneńska, Zał. III
- 3. Ryjówka malutka** *Sorex minutus* – g. chroniony w Polsce, Konw. Berneńska, Zał. III
- 4. Rzęsorek rzeczek** *Neomys fodiens* – g. chroniony w Polsce, Konw. Berneńska, Zał. III
- 5. Zębielek karliczek** *Crocidura suaveolens* – g. chroniony w Polsce, Konw. Bern., Zał. III
- 6. Kret** *Talpa europaea* – g. chroniony w Polsce

II. Rząd: Gryzonie Rodentia

- 7. Wiewiórka pospolita** *Sciurus vulgaris* (również forma szara) – g. chroniony w Polsce, Konw. Berneńska, Zał. III
- 8. Bóbr europejski** *Castor fiber* – g. objęty w Polsce ochroną częściową, Konw. Berneńska, Zał. III, Dyrektywa siedliskowa UE, Zał. II, IV, V, Natura 2000
- 9. Nornica ruda** *Myodes glareolus*
- 10. Karczownik ziemnowodny** *Arvicola terrestris* (obecnie *A. amphibius*) – g. objęty w Polsce ochroną częściową

11. Piżmak *Ondatra zibethicus* – g. łowny (pojedyncze osobniki – gatunek przetrzebiony przez norkę amerykańską, w przeszłości znacznie liczniejszy)

12. Nornik bury *Microtus agrestis*

13. Nornik zwyczajny *Microtus arvalis*

14. Nornik północny *Microtus oeconomus*

15. Badylarka *Micromys minutus* – g. objęty w Polsce ochroną częściową

16. Mysz polna *Apodemus agrarius*

17. Mysz leśna *Apodemus flavicollis*

18. Szczur wędrowny *Rattus norvegicus*

19. Mysz domowa *Mus musculus*

III. Rząd Zającokształtne Lagomorpha

20. Zając szarak *Lepus europaeus* – g. łowny

IV. Rząd: Drapieżne Carnivora

21. Wilk *Canis lupus* – g. chroniony w Polsce, Konw. Berneńska, Zał. II, Dyrektywa Siedliskowa UE, Zał. II, IV, Polska Czerwona Księga (NT), Polska Czerwona Lista (NT), Konw. Waszyngtońska (CITES), Zał. II, Natura 2000 – od trzech lat regularne obserwacje tropów

22. Lis *Vulpes vulpes* – g. łowny w Polsce

23. Jenot *Nyctereutes procyonoides* – g. łowny w Polsce

24. Szop pracz *Procyon lotor* – g. łowny w Polsce (pojedyncze stwierdzenia od dwóch lat)

25. Gronostaj *Mustela erminea* – g. chroniony w Polsce, Konw. Berneńska, Zał. III

26. Łasica *Mustela nivalis* – g. chroniony w Polsce, Konw. Berneńska, Zał. III

27. Tchórz zwyczajny *Mustela putorius* – w Polsce g. łowny, Konw. Bern., Zał. III, Dyrektywa Siedliskowa UE, Zał. V

28. Norka amerykańska *Mustela vison* – g. łowny w Polsce (od 7-8 lat regularnie na Kanale Dychowskim i zbiornikach wodnych)

29. Kuna domowa *Martes foina* – w Polsce g. łowny, Konw. Bern., Zał. III

30. Kuna leśna *Martes martes* – w Polsce g. łowny, Konw. Bern., Zał. III, Dyrektywa Siedliskowa UE, Zał. V

31. Borsuk *Meles meles* – g. łowny, Konw. Berneńska, Zał. III

32. Wydra *Lutra lutra* – g. chroniony w Polsce (za wyjątkiem występującej na obszarze stawów rybnych, uznanych za obręby chodowlane), Konw. Berneńska, Zał. II, Dyrektywa

Siedliskowa UE, Zał. II, IV, Konw. Waszyngtońska (CITES), Zał. I, Natura 2000 (widywane osobniki zachodzące od strony Kanału Dychowskiego oraz rzeki Bóbr)

V. Rząd: Parzystokopytne Artiodactyla

33. Dzik *Sus scrofa* – g. łowny w Polsce

34. Daniel *Dama dama* – g. łowny w Polsce (od dwóch lat, jesienią zeszłego roku widziany byk z łanią)

35. Jeleń europejski *Cervus elaphus* – g. łowny w Polsce

36. Łoś *Alces alces* – g. łowny w Polsce z całorocznym okresem ochronnym, Konw. Berneńska, Zał. III (widywany regularnie od ok. 20 lat jako migrant, od 10 lat rzadziej ale również regularnie, widywane tropy oraz oznaki żerowania na osice).

37. Sarna *Capreolus capreolus* – g. łowny, Konw. Berneńska, Zał. III

Podsumowanie

Fauna ssaków (Mammalia) użytku ekologicznego „Dachowskie Ługi” jest niezwykle zróżnicowana. Nie licząc nierozpoznanych na tym terenie nietoperzy (Chiroptera) oraz niepotwierzonego stwierdzenia dzikiego królika *Oryctolagus cuniculus*, liczy 37 gatunków. W całym województwie lubuskim wykazano dotychczas 70 gatunków ssaków, w tym 18 nietoperzy. Należy sądzić, że na badanym obszarze można spodziewać się występowania co najmniej 10. gatunków nietoperzy a więc teriofauna użytku ekologicznego „Dachowskie Ługi” stanowi ponad dwie trzecie fauny województwa lubuskiego. W niewielkiej odległości od omawianego obszaru stwierdzono np. występowanie mopka *Barbastella barbastellus*, jednego z najrzadszych i objętych mocną formą ochrony „Natura 2000” nietoperza. Użytek ekologiczny „Dachowskie Ługi” stanowi w znacznej części pozostałość naturalnych ekosystemów i ma duże znaczenie dla zachowania różnorodności biologicznej w regionie. Z przyrodniczego punktu widzenia jest więc obszarem zasługującym na ochronę. Ponadto, jako modelowy fragment „dzikiego” biotopu, ostoja zwierzyny tak atrakcyjnej jak wilk, łoś, daniel czy wydra, i potencjalny rezerwuuar bioróżnorodności dla innych ssaków, może stanowić o znacznym podniesieniu atrakcyjności turystycznej gminy. Przedstawiona lista gatunków dotychczas stwierdzonych na omawianym obszarze zawiera 14 taksonów prawnie chronionych w Polsce (nie licząc nietoperzy) w tym wiele objętych ochroną w ramach Europejskiego Programu „Natura 2000”. Nie mniej istotny jest fakt, iż użytek ekologiczny stanowi matecznik dla 15. gatunków łownych.